

**Artikel uit: Magazine, winter 2017/2018.
Uitgever: Prins Bernhard Cultuurfonds.**

De nar uit de serie Blacks van Erwin Olaf. Collectie Poppenspe(e)lmuseum, Vorchten.

NAR IN ZWARTTINTEN

Erwin Olaf: "Rond 1990, de tijd dat ik de serie 'Blacks' maakte, verkocht ik niet zo veel vrij werk. Maar Otto wilde deze foto graag hebben voor zijn museum. Hij gaf me daarnaast de opdracht hem en zijn vrouw te portretteren. Als je aan het begin van je carrière staat, heb je dergelijke steuntjes in de rug nodig. De nar is mijn lieveling uit de serie, ik heb er een bijzondere band mee. Voor het eerst voelde het alsof ik kon fietsen met losse handen; alsof ik dit móest maken. Fototechnisch was het lastig, met al die tinten zwart, maar ook goed voor mijn ontwikkeling. Daar zit de link met deze tentoonstelling; ik kan me zo voorstellen dat visueel beperkten het kleine beetje wat ze kunnen zien, in verschillende zwarttinten zien. Hoe dat speciale zwelpapier werkt om de afbeelding tactiel te maken, moet Otto me maar eens uitleggen. In mijn toekomstige werk ga ik daar beslist iets mee doen!"

"Omdat we alle doelgroepen willen laten genieten van cultuur, ondersteunen we deze tentoonstelling voor visueel beperkten in het Poppenspe(e)lmuseum." – Wendelien Kuitj, ambtelijk secretaris Cultuurfonds Gelderland.
Bijdrage Cultuurfonds € 5000 waarvan € 4000 uit het Cultuurfonds Gelderland en € 1000 uit het René H. van Bokkum Fonds.

Een tentoonstelling speciaal voor blinden en slechtzienden. Die maakte het Poppenspe(e)lmuseum in Vorchten met de pop-uptentoonstelling 'Een kijkje in de poppenkast'. Een ontdekkingsreis in de wereld van het poppenspel door te voelen, te ruiken en te horen. Door Alexander Hiskemuller, fotografie Erwin Olaf

Voelen is een must

— Hoe 'voelt' een Erwin Olaf? Ruig aan de randen, maar met een zachte soepele krul die aan weerszijden een soort ronding maakt. Het is een zogenaamde tactiele weergave in reliëf van een nar uit de serie Blacks (1990) van de bekende Nederlandse fotograaf. En dit is nog maar een van de honderd items uit de mini-pop-uptentoonstelling 'Een kijkje in de poppenkast' die Otto van der Mieden, directeur-curator van het Poppenspe(e)lmuseum, maakte voor visueel beperkten én – benadrukt Van der Mieden – “hun ziende begeleiders”.

Van der Mieden opent zelf de deur van zijn museum in Vorchten, in een voormalige herenboerderijwoning midden op het Gelderse platteland. Aan alle kanten kijk je uit over weilanden, achter de dijk meandert de IJssel majestueus door het landschap heen. Hier bestiert Van der Mieden sinds 1984 zijn museum, een fantastische verzameling poppen, prenten, foto's en gebruiksvoorwerpen die je meevoert in alle verschijningsvormen van het internationale poppentheater – van Jan Klaassen tot het Javaanse wajangspel. Van der Mieden leidt ook zelf de bezoekers rond, parmantig, met zijn rondleiderspet op.

“Of het nou dagjesmensen zijn of een groep vrouwen van een netwerkclub, ze willen allemaal één ding: aan de figuren voelen. Dat mag nooit in een museum, maar hier wel.”

Pulcinella-wandelstok

De ingeboren aandrang om te voelen bracht hem op het idee voor deze tentoonstelling, waarin voelen een must is, hoewel hij eigenlijk niets afwist van de wereld van visueel beperkten. Iedereen verklaarde hem daarom voor gek, maar een bijzondere Pulcinella-wandelstok hielp hem over de streep. “Het hoofd van deze karakteristieke figuur uit de commedia dell'arte – de Italiaanse stamvader van 'onze' Jan Klaassen – fungeert als knop om de stok aan vast te houden. Ik kom heel ver met die wandelstok, en dat figuurtje voelt goed in de hand. Blinden lopen ook met een stok, en 'voelen' zich hiermee een weg door de wereld.” Hij zocht contact met visueel beperkten, onder wie Christiane Berkvens, auteur van 'Een witte stok met gps', waarin zij het leven van een blinde vergelijkt met het afleggen van een parcours vol hindernissen. “Ik vroeg haar: 'Wilt u mij voelen om te weten wie u voor zich heeft?' »

Ik dacht dat dit de manier was waarop blinden dat deden. Toen zei ze: 'Alsjeblieft niet, zeg! Ik hoor wel aan je stem wat voor iemand je bent.'

Dat was het eerste belangrijke inzicht voor Van der Mieden: hij kon niet zomaar dingen veronderstellen. "Ik dacht dat woorden als 'kijken' en 'zien' bij blinden *not done* zouden zijn, maar in deze context krijgen ze juist een mooie lading, vonden de blinden en slechtzienden die ik ontmoette. Daarom is de titel van de tentoonstelling ook expliciet 'Een kijkje in de poppenkast' geworden." Hij realiseerde zich ook dat de tentoonstelling, behalve dingen om te voelen, auditieve elementen zou moeten bevatten. Een Javaanse platte wajang-kultfiguur bijvoorbeeld, gemaakt van knisperend rijststro, en de mattenklopper van Katrijn die zingt als je ermee door de lucht zwiept. Behalve de tast en het gehoor wordt ook de neus op scherp gezet, met als pronkstuk een speciaal gemaakt narrenkostuum, compleet uitgerust met een bult op de

in detail moet worden uitgelegd, onder meer in begeleidende brailleteksten. "Ik liet iemand een handpop voelen van een koningsfiguur. Toen vroeg zij: 'Wat zijn die rare punten op zijn hoofd?' Ze was blind geboren en wist niet wat een kroon was. Ik moest dat uitleggen, voordat ik verder kon gaan met mijn verhaal." Maar daarin moest Van der Mieden ook weer niet doorslaan. Zo liet hij reliëftekeningen maken, volgens een procedé met papier dat kan zwellen, hetzelfde papier waar Erwin Olafs nar op is overgezet. "Ik liet een blinde een prototype voelen, maar die kon er aanvankelijk niets mee. Sterker, hij stelde dat het 'typisch weer zoiets was wat ziende mensen bedenken voor visueel beperkten'. Helemaal mis dus. Hij zei: 'Otto, je moet je realiseren dat ik niet blind ben, maar dat mijn ogen blind zijn.' Met andere woorden: ik kan niet zien, maar ik ben niet gek. Wat hij zei, heb ik als motto voor de tentoonstelling gebruikt - vanzelfsprekend ook in brailleschrift." –

De kraag van het narrenkostuum bevat geuren zoals die van kaneel, rozenblaadjes en kruidnagel

rug en een geprononceerde buik. De punten aan de kraag bevatten geuren zoals die van kaneel, rozenblaadjes en kruidnagel. Het pak is gemaakt van verschillende stoffen met allerlei structuren. Zo wordt de visueel beperkte op alle mogelijke manieren geprikkeld om zich een beeld van de figuur te vormen. "Maar", zegt Van der Mieden, "het kostuum is uitgevoerd in alle mogelijke witte kleurvarianten, wat ook voor zienden meer dan bijzonder is."

Essentie van alles

Het is de bedoeling dat Van der Mieden met het project tevens blindenverenigingen en verzorgingshuizen bezoekt, vandaar de term pop-up die hij aan de naam van de tentoonstelling heeft toegevoegd. Het doel is visueel beperkten mee te voeren langs de geschiedenis en alle mogelijke vormen van het poppentheater. Of hij daarin slaagt, heeft hij uitvoerig getest tijdens bijeenkomsten van blindenverenigingen. Zo kwam hij erachter dat alles tot

Het narrenpak gemaakt door Birgit Tomesen. Collectie Poppenspe(e)lmuseum, Vorchten.

MEER INFORMATIE

De pop-uptentoonstelling 'Een kijkje in de poppenkast, horen, voelen, zien, doen en ontdekken' toert vanaf eind 2017 t/m eind 2019 langs centra voor visueel beperkten, verzorgingshuizen en andere locaties en is ook in het Vorchter museum te bewonderen. Kijk voor meer informatie op poppenspelmuseum-bibliotheek.nl/blinden.html

Afbeelding: grafische impressie foto van Erwin Olaf '19 februari 1990'
t.b.v. tactiele afbeelding. Illustratie: Elsje Zwart.

Stichting Het Poppenspe(e)lmuseum (ANBI)
Musée de Marionnettes et de Guignol Puppentheatermuseum Pupperty Museum
Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Tél.: +31(0)578 - 56 02 39
Fax: +31(0)578 - 56 06 21 Info: +31(0)578 - 63 13 29
info@poppenspelmuseum.nl www.poppenspelmuseum.nl www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl
www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Blinden
www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

Aan de fotograaf Erwin Olaf gaven wij in 1990 een foto-opdracht die was geïnspireerd op een illustratie van de tekenaar Peter Vos (1935-2010). Peter schonk deze tekening in 1977 aan Otto van der Mieden. Erwin vertaalde dit idee in *De poppenspeler*: 'Een fragment uit het leven van een poppenspeler en zijn zwangere vrouw'. Beiden bespelen kniepoppen, een dames- en een herenpop, die als laarzen tot aan de knieën reiken en driftig aan het voetjevrijen kunnen slaan.

Foto van Erwin Olaf: Maria Simons en Otto van der Mieden.
Kniepoppen: Charlotte Puijk-Joolen; Illustratie van Peter Vos.

Stichting Het Poppenspe(e)lmuseum (ANBI)
Musée de Marionnettes et de Guignol Puppentheatermuseum Puppetry Museum
Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Tél.: +31(0)578 - 56 02 39
Fax: +31(0)578 - 56 06 21 Info: +31(0)578 - 63 13 29
info@poppenspelmuseum.nl www.poppenspelmuseum.nl www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl
www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Blinden
www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

Met dank aan: fondsen en bijdragen

Mede mogelijk gemaakt door

Rabobank

Ars Donandi + Russell-ter Brugge fonds

Hyperlinks

- Nr.XVv Een kijkje in de poppenkast: project visueel beperkten
- N° XVw A look behind the scenes of puppet theatre
- Nr.XVx Het gezicht van Jan Klaassen. Hij lacht zich een bult (2017)
- Nr.XVy A look behind the scenes of puppet theatre: puppet theatre characters
- Nr.XVz Afbeeldingen blindenexpo. Pictures blind exhibition
- Nr.XVIa Het gezicht van Jan Klaassen: audiobestand
- Nr.XVIb De pop ontpopt. Willem Brakman
- Nr.XVIC De kus van Katrijn. Katrijn's kiss
- Nr.XVID Expoteksten/Expo texts. Blindenproject/Blind project
- Nr.XVIE Artikel Prins Bernhard Cultuurfonds: blindenproject

Stichting Het Poppenspe(e)lmuseum (ANBI)
 Musée de Marionnettes et de Guignol Puppentheatermuseum Puppetry Museum
 Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Tél.: +31(0)578 - 56 02 39
 Fax: +31(0)578 - 56 06 21 Info: +31(0)578 - 63 13 29
 info@poppenspelmuseum.nl www.poppenspelmuseum.nl www.poppenspel.info
 www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl
 www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Blinden
 www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2